

STRATEŠKI PRISTUP RAZVOJU EKOTURIZMA KAO FAKTORA ODRŽIVOSTI OBALNIH ZONA

Predrag Todorov¹⁰

Originalan naučni rad

doi: 10.5937/OdrRaz2602037T

UDK:338.48-6:502/504

Rezime

Obalna područja predstavljaju ekološki najosetljivije prostore izložene intenzivnom pritisku masovnog turizma. Kao odgovor na prateću degradaciju prirodnih resursa, ekoturizam se nameće kao primarni instrument očuvanja ravnoteže između ekonomskog razvoja i zaštite životne sredine. Predmet ovog rada jeste sistematizacija i analiza teorijskih i praktičnih aspekata strateškog upravljanja ekoturizmom u specifičnim uslovima rečnih obalnih zona. Cilj rada je kritički pregled savremene naučne literature i relevantnih dokumenata u ovoj oblasti, dok se praktična primena analiziranih pristupa evaluira kroz studiju slučaja Nacionalnog parka Đerdap, uz primenu SWOT i TOWS analize radi definisanja strateških pravaca razvoja. Primenom deskriptivne metode i metode studije slučaja, rad ukazuje na nužnost implementacije integralnog pristupa upravljanju priobaljem. Zaključna razmatranja sugerišu da kontrolisana turistička valorizacija, zasnovana na utvrđivanju nosivog kapaciteta prostora i aktivnom uključivanju lokalne zajednice, predstavlja ključni faktor dugoročne održivosti i očuvanja jedinstvenog biodiverziteta i kulturnog nasleđa Podunavlja.

Ključne reči: ekoturizam, održivi razvoj, obalne zone, strateško upravljanje, Nacionalni park Đerdap.

Uvod

U savremenoj ekonomskoj teoriji i praksi, turizam je fundamentalni pokretač socio-ekonomske transformacije na makro i mikro nivoima. Donosioci odluka na nivoima lokalnih samouprava i regiona ulažu značajne resurse u privlačenje turističkih tokova, posmatrajući ovu delatnost kao efikasan mehanizam za obnovu privredno stagnirajućih

¹⁰ Ministarstvo turizma i omladine, Republika Srbija, email: predrag.travel@gmail.com, ORCID ID: 0009-0007-7433-9997.

prostora (Urbain, 1991). Kroz legislative Evropske unije, turistički sektor se od osamdesetih godina prošlog veka sistemski implementira kao strateški instrument za ublažavanje regionalnih dispariteta, podsticanje teritorijalne kohezije i ekonomsku valorizaciju perifernih područja (Bohlin et al., 2016; Rabbiosi, 2018). U domaćem kontekstu, ovakav pristup je posebno kritičan u zonama zaštićenih prirodnih dobara i perifernih ruralnih zajednica, gde turizam često predstavlja jedini održivi supstitut za tradicionalne privredne grane u opadanju. Istovremeno, rečna, jezerska ili morska obalna područja predstavljaju najdinamičnije, ali i ekološki najranjivije prostore. Zbog visoke pejzažne atraktivnosti, obale su primarni fokus razvoja masovnog turizma. Međutim, stihijska eksploatacija ovih prostora dovodi do ozbiljnih pritisaka na životnu sredinu, narušavanja autohtonih ekosistema i degradacije priobalnog pojasa. Kako Srbija poseduje izuzetno bogatstvo rečnih obalnih zona, ovi problemi su veoma izraženi i na domaćim prostorima, posebno u regionu Podunavlja.

Kao odgovor na negativne efekte konvencionalnog turizma, koncept održivog razvoja nametnuo je ekoturizam kao primarni instrument zaštite osetljivih zona. Ekoturizam je strateški pristup koji integriše zaštitu prirode, edukaciju posetilaca i aktivno uključivanje lokalne zajednice u ekonomske tokove. Da bi on uspešno funkcionisao kao faktor održivosti obalnih zona, neophodno je napustiti *ad-hoc* rešenja i primeniti sistemski, strateški pristup upravljanju. Shodno tome, predmet ovog rada jeste sistematizacija i analiza teorijskih i praktičnih aspekata strateškog upravljanja ekoturizmom u specifičnim uslovima rečnih obalnih zona. Glavni cilj rada je kritički pregled savremene naučne literature i relevantnih dokumenata u ovoj oblasti kako bi se jasnije sagledali mehanizmi održivog razvoja, dok se njihova praktična primena evaluira kroz studiju slučaja Nacionalnog parka Đerdap.

1. Teorijski aspekti strateškog upravljanja ekoturizmom u obalnim zonama

Koncept održivog razvoja, formalizovan izveštajem Brundtland komisije „*Naša zajednička budućnost*” 1987. godine, postavio je trajne osnove za balansiranje privrednog progressa i zaštite biosfere kroz tri fundamentalna stuba: ekonomski, ekološki i društveni. Hronološka evolucija ovog koncepta obuhvata prelazak sa inicijalne faze i usvajanja Agende 21 u

Rio de Žaneiru, preko konkretizacije kroz Milenijumske ciljeve razvoja, do tekuće institucionalizacije koju definiše 17 Ciljeva održivog razvoja (SDG) u okviru Agende 2030 (Vujić, 2022). U kontekstu Jugoistočne Evrope, države se suočavaju sa specifičnim socio-ekonomskim i ekološkim ograničenjima, poput depopulacije i dominantne zastupljenosti tradicionalnih, karbonski-intenzivnih industrija. Zbog toga uspešan prelazak na održive modele u ovom regionu nalaže ubrzanje zelene i digitalne tranzicije, intenziviranje regionalne saradnje i harmonizaciju institucionalnih okvira sa ekološkim standardima Evropske unije (Madžar et al., 2025). Usvajanje Agende 2030 nametnulo je transformaciju tradicionalnog shvatanja razvoja kroz koordinaciju ekonomske, socijalne i ekološke dimenzije. Iako Republika Srbija beleži najviši indeks i najznačajniji napredak u ostvarivanju Ciljeva održivog razvoja (SDG) na Zapadnom Balkanu, domaći strateški okvir u oblasti zaštite životne sredine i dalje ostvaruje najslabije rezultate, uz stagnaciju u očuvanju biodiverziteta i borbi protiv klimatskih promena. Kako bi se prevazišli ovi strukturni nedostaci, Srbija se, u skladu sa Sofijskom deklaracijom o Zelenoj agendi, usmerava ka kreiranju Nacionalnog energetskog i klimatskog plana (NECP), što je ključni korak ka dekarbonizaciji, prelasku na cirkularnu ekonomiju i usklađivanju sa ekološkim standardima Evropske unije (Jakab, 2023; Filipović, 2024; Todorov, 2025a).

Dok istorija obeležena uništavanjem prirode ugrožava opstanak čovečanstva, sinergija nauke i svetskih religija definiše održivi razvoj kao model vremenski neograničenog trajanja društva uz zaštitu biosfere, što zahteva reformu Ujedinjenih nacija i uvođenje održivog obrazovanja (Radovanović, 2025). Kao ekspanzija ove paradigme razvio se koncept cirkularne ekonomije sa ciljem da zameni linearni model „*uzmi–upotrebi–odbači*”. Iako deli suštinske sličnosti sa održivim razvojem u pogledu inovacija i integracije neekonomskih ciljeva, cirkularna ekonomija je uži koncept primarno fokusiran na efikasnost resursa, ekodizajn i „3R” okvir (smanjenje, ponovna upotreba, reciklaža). Uspešna tranzicija ka ovom regenerativnom modelu zahteva sistemske promene na svim nivoima, pri čemu su ulaganja u istraživanje i razvoj ključni pokretač privrednog rasta bez proporcionalne degradacije životne sredine (Marković et al., 2020).

Tradicionalni ekonomski razvoj fokusiran isključivo na profit nametnuo je potrebu za integracijom ekonomskih, socijalnih i ekoloških ciljeva

kroz koncept održivog razvoja. U tom kontekstu, korporativna društvena odgovornost (CSR) i savremeni ESG modeli razvijaju se kao ključni mikroekonomski mehanizmi u privatnom sektoru. Tranzicione ekonomije predstavljaju specifičan ambijent obeležen strukturnim reformama i institucionalnim slabostima, gde kompanije balansiraju između kratkoročne stabilnosti i dugoročne održivosti, suočavajući se i sa rizikom od *greenwashing-a* (“zeleno prikrivanje”). Ipak, institucionalni pritisci kroz evropske integracije i zahteve investitora podstiču modernizaciju preduzeća. Primenom kvalitativne metodologije, analize sekundarnih izvora i studija slučaja regionalnih i globalnih kompanija (poput Hemofarma, Podravke i lanca IKEA), dokazuje se da sistematska primena principa društvene odgovornosti unapređuje finansijske performanse, jača socijalnu koheziju i redukuje negativan ekološki uticaj u tranzicionim ekonomijama (Todorov & Šijan, 2023; Pesto & Gutesa, 2026).

Savremeni model tržišne privrede, uslovljen Četvrtom industrijskom revolucijom i digitalizacijom, zahteva tranziciju ka ekonomiji zasnovanoj na znanju, gde ljudski kapital, kontinuirano učenje i upravljanje promenama (*change management*) postaju ključni izvori konkurentске prednosti. Shodno tome, mikroekonomski aspekti održivog razvoja unutar preduzeća pretpostavljaju balansiranje ekonomskih, ekoloških i socijalnih ciljeva uz implementaciju fleksibilnih formi organizacije (Ivana & Tomaš Simin, 2022). Paralelno sa tim, unapređenje nauke, tehnologije i inovacionih politika predstavlja temeljni postulat za društveno-ekonomsku obnovu i rast država. Aktivnosti u domenu istraživanja i razvoja imaju centralnu ulogu u formiranju održivije i inkluzivnije budućnosti, zbog čega je neophodno kontinuirano povećavati investicije u ovaj sektor i ljudski potencijal (Jakšić & Trajković, 2023).

Globalne promene nalažu reformu i standardizaciju sistema planiranja lokalnog održivog razvoja radi prevazilaženja institucionalne neefikasnosti. Uvođenje trostepenog modela koji obuhvata dugoročne, srednjoročne i operativne planove omogućava racionalizaciju javnih resursa i optimizaciju socio-ekonomskih efekata. Definisane jasne metodološke korake, od analize konteksta do upravnog praćenja projekata, postavlja osnovu za automatizaciju procesa strateškog planiranja (Radovanović, 2026). U kontekstu turizma, održivi razvoj podrazumeva zadovoljavanje potreba sadašnjih generacija bez

ugrožavanja resursnog potencijala za buduće, postavljajući osnove za racionalno korišćenje energije kroz balans ekonomske dobiti, socijalne inkluzije i zaštite životne sredine. Prema smernicama Svetske turističke organizacije (UN Tourism), dugoročna održivost destinacija direktno zavisi od komplementarnosti razvojnih politika i standarda koji sprečavaju degradaciju prostora i lokalnih ekosistema (Janošik et al., 2023; Čađenović & Grujić Vučkovski, 2024; Petrović et al., 2024).

Ubrzani naučno-tehnički progres i globalna konkurencija nametnuli su potrebu za strateškim upravljanjem turističkim sistemima. Kao direktna aplikacija principa održivosti, ekoturizam se fokusira na odgovorna putovanja u zaštićena područja, čime se minimizira degradacija prostora i ostvaruju benefiti za lokalno stanovništvo. Iako Srbija poseduje izuzetan resursni potencijal u vidu nacionalnih parkova, tržište ekoturizma je još uvek u povoju, te je usvajanje namenskih strategija ključno za njegovo dugoročno pozicioniranje (Koćović De Santo, 2022; Milačić, 2024). Unutar ove paradigme, vođeni i termomineralni resursi predstavljaju najosetljiviju kategoriju, zbog čega je njihovo ekološki opravdano upravljanje preduslov za održivost destinacija (Bošković et al., 2024). Tranzicija ka ovim modelima zahteva integraciju zelenog marketinga i eko-sertifikacije kako bi se diferencirala ponuda i očuvao prirodni kapital, što mora biti podržano merama regulatornih tela kroz ekološko oporezivanje i podsticaje (Popović et al., 2023).

U savremenoj teoriji, voda se posmatra kao kompleksno ekonomsko, socijalno i kulturno dobro koje generiše višestruke benefite za društvo. Uočava se dualnost u njenom odnosu sa turizmom, gde ona istovremeno funkcioniše kao deficitarni prirodni element i kao primarna atrakcija. Dok stihijski oblici turizma ugrožavaju akvatične ekosisteme (*biogenocenoza*), ekoturistički modeli kreiraju novu „kulturu vode“ kroz održive aktivnosti u priobalnim zonama, poput edukativnih ruta i rekreacije, čime se produžava boravak posetilaca i transformišu vodni resursi u održiv društveno-ekonomski kapital (Folgado-Fernández et al., 2019; Zakon o zaštiti prirode, 2021, član 4. tačka 19). Suštinsku odrednicu ovog pristupa predstavlja specifična motivacija posetilaca, čiji je primarni cilj sticanje znanja kroz neinvazivan kontakt sa ekosistemom. Savremeni profil ove tražnje karakteriše viši nivo obrazovanja i ekološke svesti, a integracija aktivnosti poput posmatranja faune ili kretanja kroz interpretativne staze omogućava da se prirodno nasleđe priobalja koristi

za edukaciju uz minimalne zahteve za agresivnom infrastrukturom (Gimenes & Oliveira, 2019).

Ekološka osetljivost obalnih područja i rečnih koridora zahteva poseban oprez usled konstantnog antropogenog pritiska kojem su ovi prostori izloženi. Ekscesivan i nekontrolisan razvoj turističkih aktivnosti u priobalnim zonama direktno ugrožava stabilnost ekosistema, uzrokujući prostornu degradaciju i neracionalnu eksploataciju resursa. Otuda se kao imperativ nameće potreba za transformacijom stihijskih modela rasta i implementacijom održivih oblika turističke valorizacije, sa jasnim fokusom na očuvanje ekološkog integriteta.

Održivi razvoj rečnih i jezerskih koridora unutar zaštićenih područja zahteva balans između ekoloških, ekonomskih i društvenih aspekata kako bi akteri prihvatili ograničenja u korišćenju prostora. Pošto je očuvanost prirode u direktnoj korelaciji sa dugoročnom atraktivnošću destinacije, prostorno i urbanističko planiranje se nameću kao primarni alati za rešavanje konflikata između eksploatacije i zaštite. Planiranje u ovim zonama je kompleksno jer su prostori izolovani od administrativnih centara, što ih čini podložnim nelegalnim intervencijama, ali se uticaji turističke tražnje mogu kontrolisati kroz strateške procene uticaja na životnu sredinu i prostorne planove posebne namene (Pantić & Milijić, 2021). U tom kontekstu, održivi turizam funkcioniše kao upravljački mehanizam koji doprinosi očuvanju prirode i ekosistemskih usluga (Dudley, 2008; UNWTO & UNEP, 2005). Menadžment zaštićenih područja balansira između suprotstavljenih ciljeva: obezbeđivanja prihoda, edukacije posetilaca i benefita za lokalnu zajednicu, uz sprečavanje degradacije usled hiper-turizma (Khan & Bhagwat, 2010; Todorov, 2026). Zbog toga ekoturizam zahteva unapred postavljen legislativni i infrastrukturni okvir koji antropogeni pritisak transformiše u instrument ekološkog upravljanja (*stewardship*), prevodeći lokalno stanovništvo u aktivne aktere zaštite i održive valorizacije obalnog pojasa (Leung et al., 2018).

Lokalno upravljanje životnom sredinom i ekološko starateljstvo (*environmental stewardship*) predstavljaju mehanizme kroz koje se lokalna zajednica, oslanjajući se na sopstvena znanja, aktivno uključuje u očuvanje i održivo korišćenje resursa. Ovaj pristup povezuje globalne ciljeve održivosti sa merama na mikro-nivou, transformišući stanovništvo iz pasivnih posmatrača u primarne aktere zaštite i razvoja priobalnih,

ruralnih i zaštićenih područja (Bennett et al., 2018; Todorov, 2025b). Efikasno upravljanje ovim zonama direktno zavisi od transformacije centralizovanih modela u participativne okvire suupravljanja. Budući da se tačke visokog biodiverziteta često preklapaju sa socio-ekonomski osetljivim ruralnim sredinama, isključivanje lokalnog stanovništva iz kontrole resursa dokazano generiše konflikte, nelegalnu eksploataciju i otpor prema konzervaciji. Strateško upravljanje ekoturizmom zato mora integrisati biološke i društvene aspekte, prepoznajući istorijsku i egzistencijalnu povezanost zajednice sa prostorom. Prelaskom na horizontalne modele odlučivanja i deljenje moći, obalna zaštićena područja obezbeđuju institucionalni legitimitet, čime se antropogeni pritisak kanališe u održive oblike ekonomske valorizacije (Khan & Bhagwat, 2010).

Uspeh konzervacije u zaštićenim područjima zavisi od podrške javnosti, koja se obezbeđuje kada su ciljevi zaštite široko prihvaćeni. Ova područja imaju izuzetnu obrazovnu vrednost jer prenose ekološke poruke i informišu posetioce, te uspešan menadžment održivog razvoja zavisi od primene principa koji simultano štite prirodu i zadovoljavaju potrebe ekološki svesnih turista (Todorov et al., 2023). Ipak, uprkos brojnim istraživanjima motiva, i dalje postoji deficit empirijskih podataka o stvarnom znanju posetilaca o lokalitetu, što otežava merenje uspeha edukativnih mera na terenu (Booth et al., 2009). Kao rešenje nameće se strateški razvoj lokalnih ekoturističkih atrakcija u specifičnim ambijentalnim celinama, što omogućava neposredno istraživanje prirode i ekoloških inicijativa, dok istovremeno doprinosi profitu i očuvanju zajednice (Todorov, 2024). Efikasna implementacija ovih modela u osetljivim obalnim celinama direktno zavisi od instrumenata kontrole, gde integracija sistema ekološkog menadžmenta (poput EMAS i ISO standarda) i upravljanje kvalitetom proizvoda postaju ključni alati za minimiziranje ekološkog otiska u granicama prihvatljivog antropogenog opterećenja (Todorov, 2025c). Sa druge strane, intenzivirane klimatske promene i rastući pritisak masovnog turizma direktno uzrokuju degradaciju resursa i narušavanje mikroklimatskih specifičnosti osetljivih ekosistema, što nalaže striktnu integraciju principa održivosti u strateška dokumenta i implementaciju adekvatnih modela upravljanja posetiocima radi očuvanja integriteta prostora (Lakićević et al., 2022).

2. Metodologija istraživanja

Naučnoistraživački okvir ovog rada postavljen je sa ciljem sveobuhvatne sistematizacije teorijskih postavki i evaluacije praktičnih pristupa strateškog upravljanja ekoturizmom u specifičnim uslovima rečnih obalnih zona. Polazeći od predmeta i ciljeva istraživanja, metodološki pristup kombinuje kvalitativne naučne metode koje omogućavaju dubinsko razumevanje posmatranog fenomena i donošenje validnih zaključaka o održivosti priobalnih ekosistema.

U radu je primenjen multidisciplinarni metodološki pristup koji kombinuje kvalitativnu analizu sekundarnih izvora, studiju slučaja i strateško planiranje. Deskriptivni metod korišćen je za sagledavanje institucionalnog okvira i teoretskih postavki održivog turizma. Centralni deo istraživanja baziran je na studiji slučaja Nacionalnog parka Đerdap, pri čemu je za dijagnostiku trenutnog stanja primenjena SWOT analiza (identifikacija snaga, slabosti, šansi i pretnji). Na osnovu utvrđenih faktora, razvijena je TOWS matrica kao analitički instrument za definisanje strateških pravaca razvoja (SO, ST, WO i WT strategije). Ovakav metodološki sklop omogućava transformaciju teoretskih principa održivosti u konkretan, primenljiv model upravljanja zaštićenim područjem. Praktična dimenzija rada i provera teorijskih postavki u realnom okruženju realizovana je primenom metode studije slučaja, fokusirane na geografski i ekološki profil Nacionalnog parka Đerdap. Izbor ove destinacije opravdan je činjenicom da Đerdap predstavlja jedinstvenu rečnu obalnu zonu sa izuzetnim stepenom biodiverziteta i bogatim kulturnim nasleđem, ali i prostor koji zahteva kontrolisanu turističku valorizaciju. Ova metoda omogućila je detaljnu evaluaciju postojećih upravljačkih praksi na terenu i sagledavanje integralnog upravljanja kroz aspekte nosivog kapaciteta prostora i aktivnog angažovanja lokalne zajednice. Izvori podataka obuhvataju relevantnu domaću i međunarodnu naučnu literaturu, sa fokusom na savremene koncepte ekoturističkog planiranja i održivosti obalnih zona. Pored naučnih članaka i monografija, dokumentacionu osnovu rada čine zvanični strateški dokumenti, zakonski okviri i planovi upravljanja zaštićenim područjima. Analiza ove građe obezbedila je direktan uvid u institucionalne smernice, čime je omogućeno objektivno sagledavanje odnosa između teorijskih postavki i praktičnih instrumenata upravljanja.

3. Specifičnosti i ekološka osetljivost rečnih obalnih zona u kontekstu turističkog razvoja

Rečne obalne zone predstavljaju specifične prostorne celine koje odlikuje visok stepen ekološke heterogenosti, ali i izuzetna osetljivost na antropogene pritiske. Kao prelazni ekosistemi između kopnenih i vodenih sredina, ova područja karakteriše akumulacija prirodnih vrednosti i visok stepen biodiverziteta, što ih čini primarnim ciljevima turističke valorizacije. Međutim, masovna i nekontrolisana kretanja postaju ozbiljan faktor ekološke destabilizacije, posebno u zonama sa najvišim stepenom prirodnih atraktivnosti. Budući da su rečne obalne zone hidrološki i dinamički povezane, svaka ekološka poremećenost u jednom segmentu toka progresivno se reflektuje na širi sistem priobalja, zbog čega ekoturizam postaje neophodan strateški supstitut masovnom turizmu.

U kontekstu održivog razvoja nautičkog turizma, integrisani pristup prostornom planiranju postaje ključni mehanizam za usklađivanje ekonomskih benefita sa striktnim uslovima zaštite kulturnog i prirodnog nasleđa. Na primeru koridora Dunava kroz Srbiju, strateško pozicioniranje turističkih pristana i marina direktno unapređuje pristupačnost i prezentaciju istorijskog blaga (Danilović Hristić et al., 2020; Zakon o zaštiti životne sredine, 2024, član 3, tačka 5). Nautički turizam se ovde više ne posmatra kao izolovani segment ponude, već kao ključni proizvod čija sistemska valorizacija predstavlja bazični oslonac za unapređenje celokupne turističke industrije i konkurentnosti Republike Srbije (Todorov & Milenkovski, 2023). Ovaj process je determinisan širim institucionalnim okvirom, gde Strategija Evropske unije za dunavsku regiju (EUSDR) kroz svoj prvi stub i treću prioritetnu oblast (PA3) postavlja promociju održivih turističkih proizvoda i kulture kao primarni mehanizam za socio-ekonomski rast (Evropska komisija, 2011). Uspešna implementacija ovog makro-regionalnog okvira zavisi od efikasnosti nacionalnih strategija i sposobnosti upravljačkih struktura da usklade lokalne interese sa ekološkim i bezbednosnim standardima duž celog rečnog toka (Vasić, 2016). Na taj način, platforma makro-regionalne saradnje oličena u EUSDR (2026) pruža krovni finansijski i upravljački oslonac za transformaciju lokalnih resursa u globalno prepoznatljive ekoturističke proizvode.

Upravljanje specifičnim turističkim proizvodima u ruralnim područjima koja se oslanjaju na rečne tokove uspešno integriše ekonomske, socijalne i ekološke faktore. U tom smislu, agroturizam deluje kao mikroekonomski katalizator koji podstiče ekološki odgovorne prakse, pri čemu zvanični podaci platforme E-Turista beleže pozitivan trend i dupliranje broja seoskih turističkih domaćinstava u Srbiji u poslednjoj deceniji (Đurić et al., 2023; Davidović et al., 2025). Pod uticajem Četvrte industrijske revolucije, plasman ovih održivih proizvoda na globalno tržište sve se više oslanja na digitalizaciju i inovativne platforme koje omogućavaju optimizaciju procesa i smanjenje otpada bez narušavanja osetljive ekološke ravnoteže (Liu et al., 2022; Strugar Jelača et al., 2024). Ostvarivanje ciljeva održivog razvoja i ekološkog očuvanja u fokus stavlja razvoj ekološki odgovornog ponašanja, koje primarno determinišu svest o ugroženosti resursa i adekvatan nivo ekološke pismenosti (Cottrell & Graefe, 1997; Tang et al., 2025). Savremeni modeli lokalnog upravljanja zahtevaju tranziciju na višedimenzionalni zeleni rast kroz principe ekonomsko-ekološkog razdvajanja (*decoupling*) na mikro, mezo i makro nivou (Nguyen et al., 2025; Fuster-Uguet et al., 2026). Međutim, empirijski podaci ukazuju na ozbiljan deficit građanskog aktivizma u očuvanju priobalnih prostora, pre svega među mlađom populacijom. Da bi se premostio jaz između deklarativnog stava mladih o važnosti ekoloških odluka i njihove praktične pasivnosti na terenu, neophodno je uvođenje elektronske participacije. Tek kroz proaktivno uključivanje zajednice u ranoj fazi planiranja, lokalne strategije održivog razvoja obalnih zona dobijaju stvarni legitimitet i efikasnu praktičnu primenu (Glišin et al., 2024).

4. Strateško upravljanje ekoturizmom na primeru Nacionalnog parka Đerdap

Kao najveći nacionalni park u Srbiji, koji se prostire na preko 63.000 hektara duž 100 kilometara desne obale Dunava, Đerdap predstavlja zaštićeni prostor izuzetnih prirodnih i kulturno-istorijskih vrednosti, svrstan u I kategoriju zaštite kao područje međunarodnog, nacionalnog i izuzetnog značaja. Park je prvi put zaštićen 1974. godine, a osnovni prirodni fenomen ovog područja je Đerdapska klisura, sa tri kompleksne kanjonske doline i tri kotline. Zbog specifičnih klimatskih uslova i složene geomorfološke mreže, ovaj prostor funkcioniše kao evropski

rezervat reliktno flore i faune sa preko 1100 biljnih vrsta, dok je bioraznolikost područja posebno izražena u bogatoj ornitofauni, jer nacionalni park predstavlja stanište za preko 150 vrsta ptica, među kojima se izdvajaju suri orao (*Aquila chrysaetos*), orao zmijar (*Circus gallicus*), orao belorepan (*Haliaeetus albicilla*), crna roda (*Ciconia nigra*) i siva čaplja (*Ardea cinerea*). Fauna sisara je takođe raznovrsna i brojna, a najatraktivnije vrste su vidra (*Lutra lutra*), medved (*Ursus arctos*), ris (*Lynx lynx*), šakal (*Canis aureus*), divlja svinja (*Sus scrofa*), jelen (*Cervus elaphus*), srna (*Capreolus capreolus*) i divokoza (*Rupicapra rupicapra*). Povoljni uslovi za život omogućili su kontinuitet ljudskog prisustva od praistorije, o čemu svedoči bogato nasleđe u rasponu od mezolitskog Lepenskog Vira, koji predstavlja najznačajniji lokalitet, preko rimskih utvrđenja i Trajanove table, do srednjovekovne tvrđave Golubački grad (Nacionalni park Đerdap, 2026; Zavod za zaštitu prirode Srbije, 2026).

Plan upravljanja Nacionalnim parkom Đerdap definiše šest ključnih tema zaštite čiji ciljevi usmeravaju planirane aktivnosti: 1. zaštita prirode i biodiverziteta radi održavanja i poboljšanja stanja staništa i vrsta; 2. zaštita kulturnog nasleđa kroz aktivno očuvanje jedinstvenih dobara; 3. upravljanje turizmom i sportsko-rekreativnim aktivnostima radi pružanja kvalitetnog doživljaja prirodnih i kulturnih vrednosti; 4. saradnja sa lokalnom zajednicom kroz podršku inicijativama za bolji kvalitet života; 5. edukacija i interpretacija radi podizanja svesti javnosti o važnosti očuvanja parka; i 6. održivo upravljanje i administracija usmerena na jačanje kadrovskih i materijalnih kapaciteta (Plan upravljanja Nacionalnim parkom Đerdap, 2016, str. 52).

Deo međunarodne biciklističke mreže EuroVelo, koja predstavlja sistem dugih biciklističkih ruta širom evropskog kontinenta, jeste ruta EuroVelo 6. Poznata kao „Dunavska ruta“ (*Rivers Route*), ova trasa spaja obalu Atlantika sa Crnim morem, prateći tokove velikih evropskih reka, pri čemu deo koji prati Dunav predstavlja jedan od najatraktivnijih segmenata celokupnog evropskog biciklističkog sistema. Kroz Srbiju se ova ruta proteže u dužini od 667 kilometara, a unutar NP Đerdap, kao njen specifičan ogranak, izdvaja se biciklistička ruta „Kožica – Kanjon Boljetinske reke“, koja je klasifikovana kao detur br. 12. Duž ove trase smenjuju se raznovrsni prirodni pejzaži, od planinskih masiva do otvorenih pašnjaka, dok su radi lakše orijentacije i unapređenja korisničkog iskustva postavljene informativne table i adekvatni putokazi

(Slika 1). Implementacija ovakvih sadržaja direktno doprinosi realizaciji „Tematske oblasti 3“ iz Plana upravljanja, omogućavajući posetiocima kvalitetan i održiv doživljaj prirodnih i kulturnih vrednosti zaštićenog područja (Nacionalni park Đerdap, 2026).

Slika 1. Putokaz na biciklističkoj ruti Kožica – Kanjon Boljetinske reke

Izvor: Nacionalni park Đerdap, 2026

Održivi razvoj predstavlja kritičnu oblast istraživanja za akademsku zajednicu i praktičare. Navedene karakteristike čine ovaj prostor primarnom destinacijom za razvoj održivih turističkih proizvoda, što podrazumeva njihovo usklađivanje sa globalnim ciljevima održivosti kako bi se očuvao bazični resursni potencijal (Todorov & Radosavac, 2025). Istovremeno, ovakvi proizvodi pred upravljačke strukture postavljaju kompleksne zahteve u pogledu zaštite prirodnih resursa od negativnih uticaja posetilaca. Dosadašnja praksa ukazuje na prelazak sa stroge konzervacije ka kontrolisanoj turističkoj valorizaciji. Strateški pristup razvoju ekoturizma zahteva uspostavljanje jasne diferencijacije prostora kroz zoniranje, čime se definišu nivoi zaštite i dozvoljeni stepen aktivnosti (Hall, 2021). Ključni instrument u ovom procesu jeste utvrđivanje nosivog kapaciteta prostora, koji definiše maksimalni broj posetilaca na određenom lokalitetu u istom vremenskom periodu bez

izazivanja degradacije životne sredine. Implementacija nosivog kapaciteta posebno je kritična na najatraktivnijim vidikovcima i pešačkim stazama gde prostorna koncentracija turista može izazvati pritisak na autohtone ekosisteme.

Dugoročna održivost upravljanja direktno je uslovljena aktivnim uključivanjem lokalne zajednice u procese planiranja. Ekoturizam ne može biti uspešan ukoliko stanovništvo ne prepozna ekonomske i socijalne benefite od očuvanja prirode. Kroz razvoj ruralnog turizma, plasman autentičnih proizvoda i edukaciju stanovništva za uloge vodiča i čuvara prirode, stvara se sinergija između ciljeva zaštite i ekonomskih interesa zajednice. Integrisanjem lokalnog stanovništva u lanac vrednosti smanjuje se pritisak na eksploataciju resursa i razvija svest o važnosti očuvanja predela Podunavlja (Carneiro et al., 2015; Aljković Kadrić & Skenderović, 2020). U cilju definisanja jasnih strateških pravaca i identifikacije ključnih faktora održivosti ekoturizma na ovom području, u nastavku je strukturirana SWOT analiza (Tabela 1) koja mapira unutrašnje i spoljašnje faktore od značaja za upravljanje nacionalnim parkom.

Tabela 1. SWOT analiza razvoja ekoturizma u NP Đerdap

<i>Snage (Strengths)</i>	<i>Slabosti (Weaknesses)</i>
Status najvećeg nacionalnog parka u Srbiji sa preko 63.000 hektara i zvanični status UNESCO geoparka.	Nedostatak preciznih merenja i automatizovanih mehanizama za kontinuirano praćenje nosivog kapaciteta na mikrolokacijama.
Izuzetan biodiverzitet (preko 1100 biljnih vrsta) i svetski poznato kulturno-istorijsko nasleđe.	Nedovoljna finansijska i tehnička podrška lokalnom stanovništvu za pokretanje specifičnih ekoturističkih biznisa.
Povoljna geografska pozicija duž međunarodnog plovnog koridora Dunava i status dela međunarodne EuroVelo 6 biciklističke rute.	Izražena sezonska priroda i prostorna koncentracija posetilaca na nekoliko ključnih tačaka priobalja.
Razvijena mreža uređenih pešačkih staza, vidikovaca i biciklističkih detura, poput rute „Kožica –	Deficit specijalizovanih, lokalnih eko-vodiča i neadekvatna prateća komunalna ekološka infrastruktura.

Kanjon Boljetinske reke“, sa visokim stepenom atraktivnosti.	
Međunarodni status zaštite kao unutrašnje uporište i institucionalna osnova za privlačenje ekološki svesne tražnje.	Odsustvo egzaktnih merenja tokova posetilaca što usložnjava kontrolu pritiska na osetljive priobalne mikrolokacije.
Šanse (Opportunities)	Pretnje (Threats)
Rastuća tražnja za održivim turizmom i ekoturizmom na međunarodnom i domaćem tržištu.	Nekontrolisani pritisak masovnog i tranzitnog turizma koji može dovesti do degradacije staništa i zagađenja osetljivih zona.
Veće integrisanje lokalnih poljoprivrednih gazdinstava kroz agroturizam i brendiranje autentičnih proizvoda.	Negativni demografski trendovi, depopulacija i odlazak radno sposobnog stanovništva iz ruralnih delova parka.
Finansiranje kroz međunarodne fondove namenjene zaštiti životne sredine i održivom razvoju priobalja Dunava.	Potencijalni konflikti u nameni prostora između infrastrukturnog razvoja, energetske potrebe i strogo zaštićenih ekoloških zona.
Intenziviranje prekogranične saradnje sa Nacionalnim parkom Kanjon Nere u Rumuniji kroz zajedničke eko-projekte.	Klimatske promene i ekstremni hidrološki fluktuacije Dunava koje direktno utiču na stabilnost obalnih ekosistema.
Tranzicija lokalne privrede na cirkularne modele i implementacija ESG standarda kroz eko-sertifikaciju smeštaja.	Progresivni pritisak neregulisane eksploatacije priobalja i degradacioni efekti tranzitnog i masovnog turizma.

Izvor: Istraživanje autora

Sprovedena SWOT analiza ukazuje na činjenicu da izuzetni prirodni i kulturni resursi, u sinergiji sa međunarodnim statusom zaštite i aktivnim članstvom u mreži UNESCO geoparkova, i statusom dela međunarodne EuroVelo 6 biciklističke rute, predstavljaju primarno unutrašnje uporište i bazičnu razvojnu snagu ovog zaštićenog područja. Ovaj međunarodno priznati status zaštite funkcioniše kao ključna institucionalna osnova za

privlačenje ekološki svesnijih segmenata turističke tražnje i diferencijaciju destinacije. Sa druge strane, limitirajući faktori upravljačke prakse ogledaju se u odsustvu egzaktnih merenja nosivog kapaciteta i automatizovanih mehanizama za kontinuirani monitoring na najposećenijim mikrolokacijama. Navedeni nedostatak empirijskih indikatora, praćen evidentnim deficitom specijalizovanih, lokalnih ekovodiča i neadekvatnom komunalnom ekološkom infrastrukturom, značajno usložnjava kontrolu tokova posetilaca i onemogućava adekvatno suzbijanje pritiska na osetljive priobalne ekosisteme u uslovima visoke sezone i prostorne koncentracije turista.

Eksterni podsticaji, oličeni u dostupnosti međunarodnih fondova namenjenih održivom razvoju Podunavlja, snažnijem integrisanju lokalnih poljoprivrednih gazdinstava kroz agroturizam i brendiranje autentičnih proizvoda, kao i intenziviranju prekogranične saradnje sa Nacionalnim parkom Kanjon Nere u Rumuniji, generišu ključne razvojne šanse. U tom kontekstu, praktična operacionalizacija ovih šansi zahteva stratešku tranziciju lokalne turističke privrede (hotela i ugostiteljskih objekata u Golupcu i Donjem Milanovcu) sa linearnog na cirkularni model ekonomije, čime bi se kroz efikasan eko-dizajn i redukciju otpada direktno zaštitio osetljivi akvatični ekosistem Dunava. Pored toga, implementacija korporativnih ESG modela i instrumenata zelenog marketinga kroz eko-sertifikaciju lokalnih smeštajnih kapaciteta omogućila bi pozicioniranje NP Đerdap na globalnom tržištu održivih putovanja.

Ipak, realizacija navedenih ekoturističkih potencijala može biti ozbiljno limitirana spoljašnjim pretnjama. One se primarno ogledaju u progresivnom, neregulisanom pritisku masovnog i tranzitnog turizma koji vodi ka degradaciji staništa i zagađenju osetljivih priobalnih zona. Ovaj pritisak je dodatno usložen izraženim negativnim demografskim trendovima i depopulacijom ruralnih delova parka, što direktno ugrožava obezbeđivanje adekvatne radne snage za ekoturističke biznise. Konačno, destabilizujući faktor predstavljaju potencijalni prostorni konflikti u nameni zemljišta između infrastrukturnog razvoja, energetske potrebe i strogo zaštićenih ekoloških zona, kao i klimatske promene praćene ekstremnim hidrološkim fluktuacijama Dunava koje direktno ugrožavaju stabilnost obalnih ekosistema. Uspešno strateško upravljanje ekoturizmom na ovom specifičnom prostoru implicitno zahteva uspostavljanje permanentnog monitoringa i rigidne koordinacije između

državnih institucija, upravljača nacionalnog parka, lokalnih samouprava i aktera iz turističkog sektora. Implementacija integralnog pristupa, koji simultano uvažava ekološka ograničenja nosivog kapaciteta i socioekonomske potrebe lokalne zajednice, uz permanentno suzbijanje identifikovanih institucionalnih i infrastrukturnih slabosti, predstavlja bazični preduslov za pozicioniranje Nacionalnog parka Đerdap kao održive eko-destinacije sposobne da neutrališe degradacione efekte masovnog turizma.

Ukrštanjem identifikovanih faktora unutar SWOT matrice, postaje evidentno da konverzija resursnog potencijala u održivi turistički proizvod Đerdapa direktno zavisi od brzine transformacije eksternih šansi u operativne odbrambene mehanizme protiv antropogenih pretnji. Finansijski alati i privlačenje međunarodnih fondova moraju biti prioritetno usmereni na eliminaciju ključnih unutrašnjih slabosti, pre svega kroz digitalizaciju i implementaciju senzorskih sistema za automatizovano praćenje posetilaca na lokacijama visokog pritiska poput vidikovaca i priobalnih ekosistema. Istovremeno, prekogranični projekti sa Nacionalnim parkom Kanjon Nere mogu poslužiti kao metodološki poligon za zajedničko redefinisane prostornih planova, čime se obezbeđuje ekološko ublažavanje konflikata između energetske-infrastrukturnih potreba i krovni ciljeva konzervacije biodiverziteta u obalnom pojasu Dunava.

Tabela 2. TOWS matrica strateških pravaca razvoja ekoturizma u NP Đerdap

Strateške kombinacije	Šanse (<i>Opportunities</i>)	Pretnje (<i>Threats</i>)
Snage (<i>Strengths</i>)	SO Strategije (Rast i razvoj): Korišćenje UNESCO statusa geoparka za apliciranje unutar prioriternih oblasti Strategije EU za dunavski region	ST Strategije (Odbrana): Upotreba međunarodnog statusa zaštite i prepoznatljivosti za uvođenje rigidnih kontrola i prostornog

	(EUSDR), čime se obezbeđuju sredstva za pozicioniranje lokalnih turističkih proizvoda na globalnom tržištu.	planiranja u nameni zemljišta, radi efikasnog suzbijanja pritiska masovnog i tranzitnog turizma.
Slabosti (Weaknesses)	WO Strategije (Preusmeravanje): Usmerekovanje finansijskih instrumenata i projekata iz EUSDR fondova namenjenih Podunavlju u razvoj digitalne infrastrukture za praćenje nosivog kapaciteta i edukaciju lokalnog stanovništva za specijalizovane ekovodiče.	WT Strategije (Smanjenje rizika): Sprovođenje hitne i rigidne koordinacije između državnih i lokalnih aktera radi rešavanja deficita komunalne ekološke infrastrukture, pre nego što nastupe trajniji degradacioni efekti usled klimatskih promena.

Izvor: Istraživanje autora, na osnovu smernica EU Strategije za dunavski region (EUSDR, 2026)

Prikazana TOWS matrica postavlja jasan strateški putokaz za Nacionalni park Đerdap, prelazeći sa teorijskih koncepata na konkretne operative korake. Iz dobijenih kombinacija jasno se vidi da ključ uspeha leži u sposobnosti da se krovne prednosti, poput UNESCO statusa i prekogranične pozicije, iskoriste za povlačenje namenskih EUSDR fondova. Ova sredstva ne treba trošiti na opšte namene, već ih ciljano usmeriti u rešavanje dve najveće unutrašnje slabosti: hitnu izgradnju ekološko-komunalne infrastrukture i uvođenje digitalnih sistema za praćenje nosivog kapaciteta na najopterećenijim vidikovcima i obalnim tačkama.

Istovremeno, matrica mapira i odbrambene mehanizme protiv realnih spoljašnjih pretnji. Strogo prostorno zoniranje i pravna zaštita moraju postati brana protiv stihijskog masovnog turizma i energetsko-infrastrukturnih pritisaka koji prete da naruše obalni ekosistem Dunava.

Sa druge strane, ekonomska održivost i opstanak lokalnih zajednica u Donjem Milanovcu i Golupcu direktno zavise od WO i WT strategija, odnosno od brzine kojom će se EUSDR projekti iskoristiti za edukaciju lokalnih eko-vodiča i jačanje agroturizma. Povezivanjem ovih pravaca, definisane SO, ST, WO i WT strategije formiraju zaokružen i primenjiv model upravljanja koji direktno štiti resurse Đerdapa, dok lokalnoj privredi otvara vrata globalnog tržišta održivih putovanja.

Zaključak

Sistematizacija teorijskih postavki i analiza praktičnih primera potvrdile su da ekoturizam u rečnim obalnim zonama predstavlja ključni instrument za prevazilaženje negativnih efekata masovnog turizma i očuvanje ekološke ravnoteže. Hidrološka povezanost i izražena osetljivost ovih prelaznih ekosistema diktiraju primenu ekocentričnih pristupa, gde se razvoj turističkih proizvoda planira isključivo unutar granica nosivog kapaciteta prostora. Integrisanim prostornim planiranjem obezbeđuje se dugoročna zaštita prirodnog i kulturnog kapitala priobalja, uz istovremeno generisanje ekonomskih podsticaja za lokalne zajednice kroz agroturizam, cirkularne modele privređivanja i održive proizvode nautičkog turizma duž rečnih koridora.

Evaluacija sprovedena kroz studiju slučaja Nacionalnog parka Đerdap ukazala je na jasnu potrebu da se premosti jaz između međunarodnog statusa zaštite (UNESCO) i realnih upravljačkih ograničenja na terenu, koja se primarno ogledaju u nedostatku preciznih merenja nosivog kapaciteta na ključnim mikrolokacijama. Formulisanjem specifičnih SO, ST, WO i WT pravaca kroz TOWS matricu, rad je pokazao da dugoročna održivost ovog područja zavisi od rigidne koordinacije između državnih institucija, uprave parka, lokalnih samouprava i turističkog sektora, uz maksimalno korišćenje makroregionalnih instrumenata poput EUSDR fondova. Unapređenje upravljačke prakse u budućnosti zahteva integraciju digitalnih platformi za automatizovano praćenje tokova posetilaca i uvođenje alata elektronske participacije. Tek kroz modernizaciju infrastrukture i proaktivno uključivanje lokalne zajednice u donošenje ekoloških odluka, lokalne strategije dobijaju puni legitimitet, obezbeđujući trajnu zaštitu i održivost turističkih proizvoda u jedinstvenom ekosistemu Podunavlja.

Literatura

1. Aljković Kadrić, S., & Skenderović, I. (2020). Ekološko vaspitanje i održivi razvoj. *Ekonomski izazovi*, 9(18), 62-70. <https://doi.org/10.5937/EkoIzazov2018062A>
2. Bennett, N. J., Whitty, T. S., Finkbeiner, E., Pittman, J., Bassett, H., Gelcich, S., & Allison, E. H. (2018). Environmental stewardship: A conceptual review and analytical framework. *Environmental Management*, 61(4), 597–614. <https://doi.org/10.1007/s00267-017-0993-2>
3. Bohlin, M., Brandt, D., & Elbe, J. (2016). Tourism as a vehicle for regional development in peripheral areas – myth or reality? A longitudinal case study of Swedish regions. *European Planning Studies*, 24(10), 1788–1805. <https://doi.org/10.1080/09654313.2016.1194807>
4. Booth, J. E., Gaston, K. J., & Armsworth, P. R. (2009). Public understanding of protected area designation. *Biological Conservation*, 142(12), 3196–3200. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2009.07.024>
5. Bošković, N., Despotović, D., & Alempijević, A. (2024). Achieved level of sustainable tourism development in the Republic of Serbia – the case of spa destinations. *Economics of Sustainable Development*, 8(1), 11-24. <https://doi.org/10.5937/ESD2401011B>
6. Carneiro, M. J., Lima, J., & Silva, A. L. (2015). Landscape and the rural tourism experience: identifying key elements, addressing potential, and implications for the future. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(8–9), 1217–1235. <https://doi.org/10.1080/09669582.2015.1037840>
7. Cottrell, S. P., & Graefe, A. R. (1997). Testing a conceptual framework of responsible environmental behavior. *The Journal of Environmental Education*, 29(1), 17–27. <https://doi.org/10.1080/00958969709599103>
8. Čađenović, A., & Grujić Vučkovski, B. (2024). Symbiosis of sustainable tourism and biodiversity protection with reference to

- the Special Nature Reserve “Tivat Salina”. *Ekonomika*, 70(2), 27–41. <https://doi.org/10.5937/ekonomika2402027C>
9. Davidović, J., Pantović, D., & Mićović, A. (2025). Agritourism as a catalyst for sustainable rural development: A literature review. *The European Journal of Applied Economics*, 22(2), 99-117. <https://doi.org/10.5937/EJAE22-57241>
 10. De Sousa Gimenes, K., & Tavares De Oliveira, F. (2019). Valoração do uso ecoturístico no Parque Estadual Fritz Plaumann, Concórdia – Santa Catarina, Brasil. *El Periplo Sustentable*, (37), 29–61.
 11. Dudley, N. (Ed.). (2008). *Guidelines for applying protected area management categories*. IUCN. Dostupno na: <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/PAPS-016.pdf> Pristup: 16.06.2026.
 12. Đurić, K., Tomaš Simin, M., Lukač Bulatović, M., Marković, T., & Glavaš Trbić, D. (2023). Doprinos poljoprivrede realizaciji koncepta održivog razvoja. *Ekonomija: teorija i praksa*, 16(2), 81-97. <https://doi.org/10.5937/etp2302081D>
 13. Evropska komisija (2011). *Strategija Evropske unije za dunavsku regiju (SEUDR) – Zaista vidljiva saradnja*. Kancelarija za zvanične publikacije Evropskih zajednica. Dostupno na: https://danube-region.eu/wp-content/uploads/2020/04/STRATEGIJA-EVROPSKE-UNIJE-ZA-DUNAVSKU-REGIJU-SEUDR-zaista-vidljiva-saradnja_ME.pdf Pristup: 30.06.2026.
 14. Evropska unija (2026). *EU Strategy for the Danube Region (EUSDR)*. Evropska komisija, Generalni direktorat za regionalnu i urbanu politiku. Dostupno na: <https://danube-region.eu/> Pristup: 30.06.2026.
 15. Filipović, M. (2024). Trends in sustainable development and environmental protection in Serbia and the Western Balkans. *Economics of Sustainable Development*, 8(2), 53–65. <https://doi.org/10.5937/ESD2402053F>
 16. Folgado-Fernández, J. A., Di-Clemente, E., Hernández-Mogollón, J. M., & Campón-Cerro, A. M. (2019). Water Tourism: A New Strategy for the Sustainable Management of Water-Based

- Ecosystems and Landscapes in Extremadura (Spain). *Land*, 8(1), 2. <https://doi.org/10.3390/land8010002>
17. Fuster-Uguet, M., Blázquez-Salom, M., & Font, X. (2026). From eco-social intent to green growth drift: The governance of a sustainable tourism tax. *Annals of Tourism Research*, 119, 104236. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2026.104236>
 18. Glišin, V., Stančetić, V., & Matković, A. (2024). Strategije lokalnog održivog razvoja na području AP Vojvodine - participacija mladih pri kreiranju strategija. *Politička revija*, 81(3), 67-97. <https://doi.org/10.5937/pr81-50193>
 19. Hall, C. M. (2021). Constructing sustainable tourism development: The 2030 agenda and the managerial ecology of sustainable tourism. In *Activating critical thinking to advance the sustainable development goals in tourism systems* (pp. 198–214). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003140542-12>
 20. Hristić, N. D., Stefanović, N., & Milijić, S. (2020). Danube River Cruises as a Strategy for Representing Historical Heritage and Developing Cultural Tourism in Serbia. *Sustainability*, 12(24), 10297. <https://doi.org/10.3390/su122410297>
 21. Ivana, B. J., & Tomaš Simin, M. (2022). Mikroekonomski aspekti održivog razvoja - značaj za tržišnu ekonomiju. *Pravo - teorija i praksa*, 39(2), 80-90. <https://doi.org/10.5937/ptp2202080B>
 22. Jakab, N. (2023). Sustainability in theory and practice. *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad*, 57(3), 873-885. <https://doi.org/10.5937/zrpfns57-44343>
 23. Jakšić, K. M., & Trajković, S. J. (2023). Ulaganje u istraživanje i razvoj kao preduslov održivog razvoja. *Baština*, 61, 261-271. <https://doi.org/10.5937/bastina33-46235>
 24. Janošik, M., Popović, G., & Vukotić, S. (2023). A multiple-criteria approach for the evaluation of comparative indicators of sustainable tourism. *Menadžment u hotelijerstvu i turizmu*, 11(1), 113–125. <https://doi.org/10.5937/menhottur2301113J>
 25. Khan, M. S., & Bhagwat, S. A. (2010). Protected areas: A resource or constraint for local people?. *Mountain Research and Development*, 30(1), 14–24. <https://doi.org/10.1659/MRD-JOURNAL-D-09-00024.1>

26. Kočović De Santo, M. (2022). *Eko+kulturni = odrast turizam: Interdisciplinarne perspektive: Ekonomike kulture, ekološke ekonomije, dekolonijalnih studija, komons i odrast teorije u funkciji kulturnog, prirodnog i živog nasleđa*. Fakultet za medije i komunikacije; Fakultet organizacionih nauka.
27. Lakićević, M., Kostić, M., Pantović, D., & Žarevac Bošković, M. (2022). Effects of climate change on sustainable tourism development in the Republic of Serbia: A case study of Vrnjačka Banja. *Ekonomika*, 68(1), 81–91. <https://doi.org/10.5937/ekonomika2201081L>
28. Leung, Y.-F., Spenceley, A., Hvenegaard, G., & Buckley, R. (Eds.). (2018). *Tourism and visitor management in protected areas: Guidelines for sustainability* (Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 27). IUCN. <https://doi.org/10.2305/IUCN.CH.2018.PAG.27.en>
29. Linh, D. H., & Tien, V. Q. (2026). An Integrated Risk-Based Approach to Sustainable Tourism Development: Empirical Evidence from Ha Long, Vietnam. *Advances in Consumer Research*, 3(3), 729–742.
30. Liu, C., Williams, A. M., & Li, G. (2022). Knowledge management practices of tourism consultants: A project ecology perspective. *Tourism Management*, 91, 104491. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2022.104491>
31. Madžar, L., Peković, D., & Đekić, I. (2025). Assessment of sustainable development in selected countries of Southeast Europe. *Ekonomika*, 71(2), 73–88. <https://doi.org/10.5937/ekonomika2502073M>
32. Marković, M., Krstić, B., & Rađenović, T. (2020). Circular economy and sustainable development. *Economics of Sustainable Development*, 4(1), 1-9. <https://doi.org/10.5937/ESD2001001M>
33. Milačić, D. (2024). Strategijski menadžment kao instrument razvoja održivog turizma u Srbiji. *Održivi razvoj*, 6(2), 7-22. <https://doi.org/10.5937/OdrRaz2402007M>
34. Nacionalni park Đerdap. Dostupno na: <https://npdjerdap.rs/o-parku/> Pistup: 16.06.2026.

35. Nguyen, G. N. T., Wechtler, H., & Lai, P. H. (2025). Mapping leadership studies to the achievement of sustainable development goals in tourism and hospitality: A systematic literature review and future research agenda. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 62, 101351. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2025.101351>
36. Nikolić, M., & Šćekić, J. (2022). Kulturno i prirodno nasleđe Đerdapa - izgubljena istorija ili potencijal za održivi razvoj?. *Arhitektura i urbanizam*, 55, 24-37. <https://doi.org/10.5937/a-u0-37943>
37. Pantić, M., & Milijić, S. (2021). Spatial planning in Serbia: Tourism development based on water bodies in protected areas. In Book of Proceedings: 5th International Hybrid Conference Water Resources and Wetlands (pp. 131–143). Romanian Limnogeographical Association.
38. Pesto, H., & Gutesa, A. (2026). Sustainable development and socially responsible business practices in transition countries. *Održivi razvoj*, 8(1), 7–25. <https://doi.org/10.5937/OdrRaz2601007P>
39. Petrović, D. V., Vukoičić, D. Ž., & Ristić, D. B. (2024). Turizam u funkciji održivog ruralnog razvoja na prostoru Novog Pazara. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini*, 54(1), 355-375. <https://doi.org/10.5937/zrffp54-26859>
40. Plan upravljanja Nacionalnim parkom Đerdap. (2016). *Plan upravljanja Nacionalnim parkom Đerdap*. Nacionalni park Đerdap, Donji Milanovac.
41. Popović, S., Cvetković, M., & Avramović, M. (2023). Green marketing in the function of sustainable development *Ekonomika*, 69(2), 61-73. <https://doi.org/10.5937/ekonomika2302061P>
42. Rabbiosi, C. (2018). *Il territorio messo in scena: Turismo, consumi, luoghi*. Mimesis.
43. Radovanović, T. (2025). Prilog ostvarivanju održivog razvoja. *Održivi razvoj*, 7(1), 63-76. <https://doi.org/10.5937/OdrRaz2501063R>

44. Radovanović, T. (2026). Standardizacija planiranja lokalnog održivog razvoja. *Održivi razvoj*, 8(1), 55-74. <https://doi.org/10.5937/OdrRaz2601055R>
45. Strugar Jelača, M., Marić, S., Vuković, V., Raković, L., Bjekić, R., & Aleksić, M. (2024). Digital entrepreneurship and sustainable development. *Economics of Enterprise*, 72(5-6), 322-332. <https://doi.org/10.5937/EKOPRE2406322S>
46. Tang, Y., Liang, S., Bu, H., & Huang, R. (2025). Sustainable development in wetland tourism: The impacts of gratitude to nature and connectedness to nature on environmentally responsible behavior. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 62, 101340. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2025.05.019>
47. Todorov, P. (2024). Sustainable development of urban tourism in Kragujevac. *Ekonomika*, 70(3), 43–59. <https://doi.org/10.5937/ekonomika2403043T>
48. Todorov, P. (2025a). Menadžment održivog razvoja turističkih proizvoda u uslovima klimatskih promena. U Zborniku radova XI međunarodne naučne konferencije „Mediji i ekonomija“ (str. 477–485). Banja Luka College. <https://doi.org/10.7251/BLCZR0125477T>
49. Todorov, P. (2025b). Ekološka poljoprivreda kao osnova za razvoj održivih proizvoda i usluga u ruralnim područjima primenom AHP metode. *BioAgroTech*, 1(1), 65–77.
50. Todorov, P. (2025c). Upravljanje kvalitetom ekoturističkog proizvoda. *Turističko poslovanje*, 35, 105–114. <https://doi.org/10.5937/turpos0-58007>
51. Todorov, P. (2026). Edukativni turizam i ekoturizam kao modeli održive transformacije. *SKEI – Međunarodni interdisciplinarni časopis*, 7(1), 43–58.
52. Todorov, P., & Milenkovski, Lj. (2023). Nautical tourism as a key tourist product for the improvement of tourism in Serbia. *UTMS Journal of Economics*, 14(1), 87–94.
53. Todorov, P., & Radosavac, A. (2025). *Turistički proizvod i njegova transformacija u skladu sa ciljevima održivog razvoja*. In

- Proceedings of the 10th International Scientific Student Conference "Managing Digital Business and Transformation: Key Challenges and Trends"* (pp. 151–158). Modern Business School.
54. Todorov, P., & Šijan, A. (2023). Corporate social responsibility and sustainable development. In *Proceedings of the International Youth Scientific Forum "Lomonosov-2023"*. Lomonosov Moscow State University.
 55. Todorov, P., Mihailović, B., & Brzaković, P. (2023). Ekološki aspekti održivog razvoja turizma. *Turističko poslovanje*, 31, 71-82. <https://doi.org/10.5937/turpos0-43367>
 56. Urbain, J.-D. (1991). *L'idiot du voyage: Histoires de touristes*. Plon.
 57. Vasić, N. (2016). Strategija Evropske unije za dunavski region i otvorena pitanja sa susednim državama Republike Srbije. U tematskom zborniku radova: *Dunavska strategija Evropske unije u 21. veku* (str. 167–180). Institut za međunarodnu politiku i privredu.
 58. Vujić, M. M. (2022). Tri decenije održivog razvoja - nastanak, dominacija, slabosti i perspektiva. *Sociološki pregled*, 56(4), 1270-1297. <https://doi.org/10.5937/socpreg56-40157>
 59. World Tourism Organization, & United Nations Environment Programme. (2005). *Making tourism more sustainable: A guide for policy-makers*.
 60. Zakon o zaštiti prirode. *Službeni glasnik RS*, br. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - ispr., 14/2016, 95/2018 - dr. zakon i 71/2021.
 61. Zakon o zaštiti životne sredine. *Službeni glasnik RS*, br. 135/2004, 36/2009, 36/2009 - dr. zakon, 72/2009 - dr. zakon, 43/2011 - odluka US, 14/2016, 76/2018, 95/2018 - dr. zakon, 95/2018 - dr. zakon i 94/2024 - dr. zakon.
 62. Zavod za zaštitu prirode Srbije. Dostupno na: <https://zzps.rs/nacionalni-park-derdap/> Pistup: 25.06.2026.

A STRATEGIC APPROACH TO ECOTOURISM DEVELOPMENT AS A SUSTAINABILITY FACTOR FOR COASTAL ZONES

Predrag Todorov¹¹

Abstract

Coastal zones represent the most ecologically sensitive areas exposed to the intensive pressure of mass tourism. In response to the accompanying degradation of natural resources, ecotourism emerges as a primary instrument for maintaining a balance between economic development and environmental protection. The subject of this review paper is the systematization and analysis of theoretical and practical aspects of strategic ecotourism management under the specific conditions of river coastal areas. The objective of the paper is to provide a critical review of contemporary scientific literature, while the practical application of the analyzed approaches is evaluated through a case study of the Đerdap National Park, utilizing SWOT and TOWS analysis to define strategic development directions. By applying the descriptive method and the case study method, the paper highlights the necessity of implementing an integrated approach to coastal zone management. Concluding considerations suggest that controlled tourism valorization, based on determining the carrying capacity of the area and the active involvement of the local community, represents a key factor for long-term sustainability and the preservation of the unique biodiversity and cultural heritage of the Danube region.

Key words: *ecotourism, sustainable development, coastal zones, strategic management, Đerdap National Park.*

Date of receipt: 15.05.2026.

Date of acceptance: 18.06.2026.

¹¹ Ministry of Tourism and Youth, Republic of Serbia. email: predrag.travel@gmail.com ORCID ID: 0009-0007-7433-9997.

